

Sosiaali- ja terveystoimikunta
Eduskunta

Lausuntopyyntö 25.10.2013

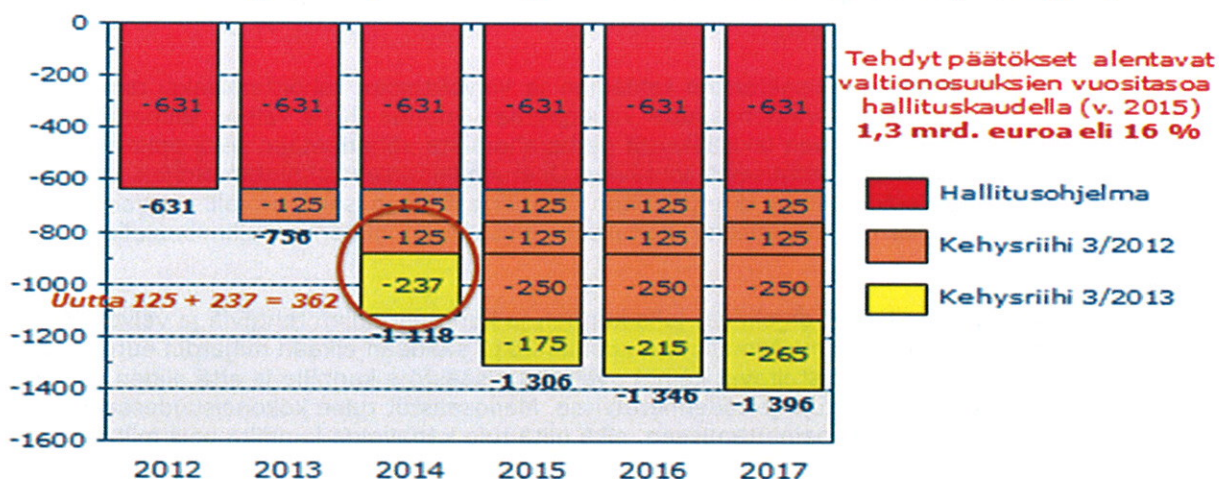
HE 113/2013 vp eduskunnalle laiksi kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetun lain muuttamisesta

Kuntatalous ja -hallinto

Hallituksen budjettiesityksen yleisperusteluihin sisältyvän peruspalvelubudjetin mukaan kuntatalous kiristyy kaikilla mittareilla mitattuna. Haasteellista tässä tilanteessa on, että hallituksen kaavailemat toimet kuntatalouden alijäämän kattamiseksi vaikuttavat onnistuessaankin kuntien menokasvua hidastavasti vasta pidemmän ajan kuluttua, mutta heikosta talouskehityksestä, valtionosuusleikkauksista ja palvelujen kysynnästä aiheutuva kuntatalouden heikkeneminen jatkuu ja syvenee jo lähivuosina.

Kunnat ovat joutuneet kantamaan liian suuren osan valtion säästötoimista. Kuntien valtionosuuksiin tehtävät leikkaukset muodostavat yli puolet myös hallituksen ensi vuodelle päättämistä menosäästöistä. Yksinomaan peruspalvelujen valtionosuusleikkaukset ovat ensi vuonna yli 1,1 mrd. €, josta uutta leikkausta on 362 milj. €. Tämän lisäksi opetus- ja kulttuuritoimen valtionosuuksiin ei tehdä indeksikorotuksia, mikä vähentää kuntien valtionosuuksia noin 36 miljoonaa euroa.

Hallitusohjelman, kehysriihen 22.3.2012 ja kehysriihen 21.3.2013 päätösten vaikutus kunnan peruspalvelujen* valtionosuuteen, milj. €

*mm. sote sekä esi- ja perusopetus, sen lisäksi mm. 2-asteen säästöt

Leikkausten kattamiseksi tulisi kaikkien kuntien korottaa kunnallisveroa laskennallisesti 1,25 veroprosenttia.

Hallituksen budjettiesitys noudattaa viime kevään valtion talouden kehyspäätöksiä lähes sellaisenaan. Myönteistä budjettiesityksessä on, että hallitus kompensoi kunnille kaikki veropereusteiden muutosten aiheuttamat menetykset ja jäteveron tuottoa vastaava euromäärä, 70 milj. euroa, siirretään kunnille.

Hallituksen budjettiesitys kiristää kuntataloutta valtiovarainministeriön arvion mukaan ensi vuonna 257 milj. euroa tähän vuoteen verrattuna. Tämä lisää paineita kuntaverojen korottamiseen sekä kiihdyttää kuntien velkaantumista. Hallitus on ohjelmassaan sitoutunut kuntien veropohjan vahvistamiseen.

Hallituksen budjettiesitys sisältää kolme keskeistä muutosesitystä valtionosuuksiin liittyen, jotka esitetään toteutettavaksi tämän hallituksen tarkoittamalla lainmuutoksella. Ehdotetut muutokset liittyvät myös pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelman (2011) ja vuosien 2012 ja 2013 kehyspäätösten toteuttamiseen.

- 1) Vuoden 2013 ja 2014 kehyspäätösten mukaan valtionosuutta leikataan vuonna 2014 lisää 362 milj. euroa. Lisäleikkaus otetaan huomioon valtionosuuden mitoituksessa valtionosuusprosenttia alentamalla. Kunnan peruspalvelujen valtionosuuden valtionosuusprosentti alenee 1,39 prosenttiyksikköä ja on 29,57 prosenttiyksikköä vuonna 2014. Näin ollen kunnan rahoitusosuus peruspalveluihin on 70,43 prosenttia. Kuntien rahoitusosuus peruspalveluihin kasvaa noin 1 mrd. eurolla.
- 2) Kuntien tehtäviä ja velvoitteita lisätään vuonna 2014. Uusien tehtävien ja velvoitteiden aiheuttamasta kustannusten noususta valtionosuutena kunnille korvataan hallitusohjelmasta poiketen pääsääntöisesti 50 prosenttia. Esimerkiksi sosiaali- ja terveydenhuollon kehittämistoimenpiteisiin liittyvät tehtävien laadun ja laajuuden muutokset lisäävät valtionosuutta 51,5 milj. euroa. Lisäksi kuntien kustannuksia vuonna 2014 lisää laki ikääntyvän väestön toimintakyvyn tukemiseksi (nk. vanhuspalvelulaki), joka tuli voimaan 1.7.2013 alkaen. Lain toimeenpanon liittyen kuntien valtionosuudet lisääntyvät vuonna 2014 n. 27 milj. euroa. Kuntien tehtäviä ja kustannuksia lisäävät myös oppilas- ja opiskelijahuoltolain, lastensuojelulainsäädännön ja työn ja perhe-elämän yhteensovittamiseksi tähtäävän lainsäädännön uudistamiseen liittyvät lakimuutokset.
- 3) Kuntien lakisääteisten tehtävien ja velvoitteiden rahoittamiseksi tarkoitettua peruspalvelujen valtionosuutta vähennetään vuonna 2014 valtion toimintojen rahoittamiseksi. Kuntien lakisääteistä perusrahoitusta vähennetään sekä opiskelijavalintapalvelujen uudistamisesta johtuvien Opetushallituksen toimintamenojen kattamiseksi että pelastustoimen ja ensihoidon tietojärjestelmän sekä turvallisuusverkon välisen yhteyden kehittämisen rahoitukseen sisäasiainministeriön hallinnonalalle.

Hallitus on esittänyt ohjelmaa, jolla kuntien ja kuntayhtymien tehtäviä ja velvoitteita vähennetään niin, että toimintamenoissa vuonna 2017 saadaan aikaan miljardin euron säästö. Tärkeätä on, että valmisteltavat keinot ovat aitoja säästöjä kunnille ja että niiden vaikutusarviot ovat huolella laadittuja ja todennettavissa. Menosäästöt tulee kokonaisuudessaan käyttää kuntatalouden tasapainottamiseen, eikä niitä tule kanavoida kunnilta pois miltään osin.

Valtionosuusleikkaukset

Kuntaliitto on huolestunut mittavista valtionosuusleikkauksista, joita kohdennetaan peruspalveluihin vuodelle 2014 lisää 362 milj. € (67 €/asukas). Kokonaisleikkaus vuodelle 2014 on 1,1 mrd. €. Kumulatiivisena vaikutus kuvion mukaan on noin 2,5 mrd. €. Lisäksi opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalla yksikköhintoja leikataan ja jätetään indeksitarkistus tekemättä (vaikutus indeksiin osalta kunnille -36 milj. €).

Ammattikorkeakoulujen rahoitusta ollaan siirtämässä kunnilta valtiolle. Siirto tapahtuisi kustannusneutraalisti kuntien valtionosuuksia vähentämällä (v.2013 tasossa kuntien osuudella n. 497 milj. €). Siirron toteuttamiseksi on esitetty erilaisia vaihtoehtoja. **Kuntaliiton näkemys on, että siirto tulee toteuttaa vähentämällä opetus- ja kulttuuriministeriön valtionosuutta koko määrällään (v. 2013 tasossa 856 milj. € = valtionosuus + kunnanosuus).**

SUOMEN KUNTALIITTO

Jouko Heikkilä
kehittämispäällikkö, kuntatalous

Liitteet

Liite 1: Tehtävämuutokset 2014
Liite 2: Valtionosuusprosentin muutos

Tehtävien ja velvoitteiden lisäys

Kuntien tehtäviä ja velvoitteita kuitenkin lisätään myös sosiaali- ja terveydenhuollon tehtävissä leikkauksista ja kuntien talousahdingosta huolimatta lähes 100 miljoonalla eurolla (Liite1: Tehtävämuutokset). Tässä taloustilanteessa **uusien tehtävien ja velvoitteiden lisäyksistä tai niiden laajentamisesta tulisi luopua kokonaan**. Hallitusohjelman lupausta uusien tehtävien yli 50 %:n valtionosuudesta esitetään toteutettavaksi varsin niukasti (luettelo uudet tehtävät, jossa yli 50 %:n valtionosuutta esitetään vain vanhuspalvelulain mukaisiin laajennuksiin 54,3 %).

Eräiden tehtävien rahoittaminen

Eräiden valtionosuuksiin kuulumattomien tehtävien (Liite 1: Tehtävämuutokset, määräaikaist uudet vähennykset) rahoittamiseksi kuntien valtionosuuksia vähennetään noin 27 milj. euroa.

Lakiesitys sisältää kaksi uutta tietojärjestelmähanketta, jotka on tarkoitus rahoittaa kuntien valtionosuuksista. Kuntien pelastustoimen ja ensihoidon tietojärjestelmien yhteys VIRVE - turvallisuusverkkoon aiotaan rahoittaa kuntien peruspalvelujen valtionosuuksia 1,5 miljoonaa euroa vähentämällä.

Opiskelijavalintapalvelujen ylläpidon turvaamiseksi kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta esitetään siirrettäväksi 3,275 milj. euroa Opetushallituksen toimintamenoihin. Opiskelijavalintapalvelujärjestelmä esitetään rahoitettavaksi valtioneuvoston talouspoliittisen ministerivaliokunnan 12.3.2013 puoltamien ICT-hankkeita koskevien linjausten mukaisesti keskitetyllä rahoituksella. Hakijoiden ohella keskeisiä hyödynsääjiä ovat opetuksen ja koulutuksen järjestäjät. Rahoitusjärjestelyssä noudatetaan ”hyötyjä maksaa -periaatetta”.

Kuntaliitto ei hyväksy näitä rahoitusmuutoksia. Kuntien ja kuntayhtymien tulee itse antaa päättää halunsa osallistua viranomaisverkkoon omien tarpeittensa pohjalta. Opiskelijahau uudistamisen osalta kunnat eivät ole edunsaajia vaan niitä ovat ensisijaiset kunnan ulkopuoliset ylläpitäjät sekä opetushallitus itse, jonka tehtäväksi yhteisvalinnan järjestäminen on säädetty ja todettu lisäksi selvästi myös sen ja ministeriön välisessä tulossopimuksessa. Peruspalvelujen valtionosuuksien kohdistaminen tähän tarkoitukseen ei myöskään ole hallinnollisesti oikein.

Sade-ohjelman osalta on huolehdittava siitä, että sen loputtua 2015, järjestelmän tulokset arvioidaan perusteellisesti ja sen jatkosta päätetään erikseen. Nyt tehtävällä lainmuutoksella rahoituksen jatkoon ei tule sitoutua.

Lisäksi kehyspäättökseen 2013 - 16 liittyen kuntien valtionosuutta vähennetään 16,281 milj. € v. 2014 lääkäri- ja lääkintähelikopteritoiminnan rahoittamiseksi. Lisäksi v. 2014 on tarkoitus käyttää 5,8 milj. € helikopterien tukikohtien rakennusinvestointeihin ja niihin kuuluviin irtaimisto- ja käyttöomaisuushankintoihin, joka lisäisi valtionosuudesta vähennettävää määrää. Lisäys on erikoinen ja hämärtää entisestään sitä, mikä on kuntien peruspalvelujen valtionosuuden käyttötarkoitus.

Muuta liittyen hallituksen esitykseen

Valiokunta ottanee huomioon, että hallituksen esityksen tekstistä poiketen veroperustemuutosten vaikutusten aiheuttama kuntien verotulojen lisäys 47 milj. € muuttunee vähennykseksi noin - 9,5 milj. euroa. Tähän vaikuttaa keskitetyn työmarkkinaratkaisun toteutuminen. Tällöin 47 milj. euron vähennys valtionosuuksista muuttuu 9,5 milj. euron lisäykseksi, mikä otetaan huomioon peruspalvelujen valtionosuuden yhteydessä (luvut varmistunevat myöhemmin). Keskimääräistä lisäystä korjataan kuntakohtaisen vaikutuksen mukaan.

Keskitetty palkkaratkaisu vaikuttaa myös muuten arvioituun valtionosuuden määrään ensi vuonna. Indeksikorotusarviona on käytetty 2,4 %. Alustavan arvion mukaan indeksikorotus olisi 1,5 %:n luokkaa ja se vaikuttaisi valtionosuuden määrää alentavasti karkean arvion mukaan noin 70 milj. euroa (arviot varmistuvat myöhemmin).

Tehtävämuutokset 2014 (VM/peruspalvelut)

	Kustannukset (milj. €)	Vos (milj. €)
Uudet tehtävät (vos ≥ 50 %)		
Vanhuspalvelulaki, uusi laajuus	50,2	27,2
Oppilas- ja opiskelijahuolto	16,9	8,45
Lastensuojelun kehittäminen	9	4,65
Oppilaskuntien toiminta	0,665	0,333
	<hr/>	<hr/>
	76,765	40,633

Tehtäväsiirrot (kustannusneutraalisti)

Kotikuntaa vailla olevien terveydenhuolto (EU- ja Eta valtiot ja Sveitsi)	-11	-11
Kemikaalivalvonnan tehtävät	-0,375	-0,375
Lasten pahoinpitelyrikosten selvittely	-2,2	-2,2
	<hr/>	<hr/>
	-13,575	-13,575

Tehtävämuutokset 2014 (VM/peruspalvelut)

	Kustannukset (milj. €)	Vos (milj. €)
Työn ja perhe-elämän yhteensovittaminen (joustava hoitoraha ja tuntiperusteinen päivähoito)	36	11
- etuusvähennykset	-0,2	-0,07
	<hr/> 35,8	<hr/> 10,93

Muut muutokset tehtävissä (normaali vos 29,57 %)

Valtionosuutta vähennetty muista syistä (määräaikaiset uudet vähennykset)

Pelastustoimen ja ensihoidon tietojärjestelmä-
yhteydet SM:lle

Opiskelijavalintajärjestelmän kustannukset OPH:lle

Lääkintä- ja lääkärihelikopteritoimintaan

	-	-1,5
	-	-3,275
	-	-22,121
	<hr/> -	<hr/> -26,896
Yhteensä	<hr/> 98,99	<hr/> 11,092

Valtionosuusprosentin muutos 2013 → 2014

Vuoden 2013 valtionosuusprosentti	30,96 %
Valtionosuuden leikkaus 2014	-362 milj. €
- minkä vaikutus valtionosuusprosenttiin	-1,43 %-yksikköä
--> vos-% leikkauksen jälkeen	29,53 %
Muutokset kuntien tehtävissä ja velvoitteissa, netto	9,5 milj. €
- minkä vaikutus valtionosuusprosenttiin:	
- - Tehtävien siirrot valtion ja kuntien välillä	-0,03 %-yksikköä
- - Vanhuspalvelulain toteuttaminen	+0,05 %-yksikköä
- - Muut uudet ja laajenevat tehtävät	+0,02 %-yksikköä
--> vos-%: muutos yhteensä	+0,04 %-yksikköä
Vuoden 2014 valtionosuusprosentti	29,57 %